

Képzőművészeti Szemle

A Nemzeti Szalonban bemutatott *Modern Japán Festők* kiállításának második része, mely az első rész törzsanyagának egy pár képpel való felrészlettel jött létre, ugyancsak tetszést váltott ki. Az újabb aquarellek is meggyőztek bennünket arról, hogy a kozmikus különös szeretete, a színezés finomsága, valamint a főkéletes technika teszi művészetüket előftünk érdekessé és — a pantheisztikus, vizuális látáshoz nem szoktatott szemünkben — egyúttal hiányossá; mert elmarad belőle az, ami a nyugati művészet legfontosabb kelléke, mely az európai művészetet minden más fölé emeli, — a lelkeség.

Ezt a kiállítást követte május havában a *Római Magyar Intézet* ösztöndíjas művészeinek első hazai bemutatkozása. Bennünket különösen azért érdekelt, mert az Accademia d'Ungheria di Roma létesítését nem kis mértékben katolikus áldozatkészség tette lehetővé. Várakozással is töltött el, hogy a romantikát, majd naturalizmust adó München, a fényt, színt és az izmusokat nyújtó Páris után — mely a magyar művészetet, ha nem is dekadenssé, de fáradttá tette — vajjon az örök város örök értékű művészete tud-e termékeny televénnyé lenni anélkül, hogy tömegénél és nagyságánál fogva elsodorná, vagy összeroppantaná? A kiállítás anyaga, melynek egy része a velencei biennale alkalmával szerepelt s ott számottevő sikert aratott, felelet a kérdésre.

A Palazzo Falconieri művész-lakóit s rajtok keresztül a magyar képzőművészetet Róma meggazdagította. Egyéniségük megzavarása nélkül, intenzíven átalakította. Nem egy stílus tehetetlen utánzóivá, hanem az olasz föld régidős művészete ifikos, örök törvényeinek megérzőivé lettek; ezt hasznosítva, nem váltak egy forma, kompozíció, maniera üres plagizátorává. A Vatikán kincsesbányája, a Laterán páratlan gyűjteménye, az ezerszer áhítattal csodált Mózes, a felhőkön lebegő extatikus Szent Teréz, Riario bíboros varázslatos palotája a Cancellaria, Pozzo a menyországig nyílt mennyezete, stb. — ki győzné Róma művészetét felsorolni — nem hajtotta járomba tehetségeinket, nem is tette a megfoghatatlan holnap holdkóros ábrándozóivá. A Falconieri-beliek a régiből a jót hasznosítva, a mai művészeti igények kifejezőivé váltak.

Az ösztöndíjasok kiválasztása körültekintéssel történt; mint a kiállítás mutatja, a képzőművészet minden ága képviselve volt. Az Intézet műtermében, iparművészeti műhelyeiben serény munka folyt. A profánművészet mellett az egyházművészet is teljes mértékben szóhoz jutott.

Árkay Bertalan építész székesfehérvári Prohászka-templom tervét nemes egyszerűség, keresetlenség, az arányok harmóniája, a tömegek helyes elrendezése és a belső térhatás teszik széppé. *Bardon Altréd* modern építészeti felfogásának ugyancsak jót tett Itália. Reneszánsz- és baroktanulmányai mellett különösen a római S. Stefano Rotondo, valamint a Palazzo Falconieri felvételi rajzai mutatják a régiben való alapos elmélyülését.

A szobrászok közül *Pátzay Pál* munkásságát önálló kiállítása alkalmával hosszasan ismertettük. Róma antik plasztikája hatott rá. Az etruszk és a görög szobrászat vezet el új művészi felfogásához, az egyszerűséghez, a monumentalitáshoz, melyet világosan fejez ki két Szent Erzsébet szoborterve. Az egyik koncipiálás még enged a tradícióknak. Az oszlopot, melyre a Szent leszáll, alakokkal, mintegy támasztó-

pillérekkel veszi körül. A másik, újabb fogalmazása árpádházi Szent Erzsébet alakjának, egyedülálló a magyar művészetben. Elvet minden konvenciót, Szentünkét, ki 700 év után hozzánk, nyomorultakhoz jön segedelmével, egy tűndöklő síkra szállva ábrázolja. Intellektuális inspirációinak terve a magyar plasztika egyik legszebb terméke. *Erdey Dezső* szökőkúffigurája a szobrász megtisztulását jelenti, a rodeni gondolat elvetését, a hildebrandi szobrászathoz való közeledését, anélkül, hogy egyéniségét feláldozná, amely elsősorban formáinak finomságában, vonalai gondos elrendezésében nyilvánul. Erős fejlődést árul el *Farkas András* kontrasztos, jól mintázott összeroskadó Rabszolgája. *Jálics Ernő* női alakja komoly munka. Egyszerű beszéd, abszolút plasztika. A fiatal *Mikus Sándor* a magyar szobrászat ígérete. *Vilt Tibor* bronz vivóalakja bravuros. Faragott férfifeje szigorú geometrikus elrendezésű, egyszerű formáknak tökéletes kihasználása. *Végh Ilona* sötét márvány Testa romana-ja merész megoldás. Portréi találóak, kisplasztikai finomsággal telítettek.

A festők közül az expresszív barokkos *Aba-Novák Vilmosról* már többször megemlékeztünk. Neki Róma azt a nagy szerepet juttatta, hogy a magyar tájképfestésnek új irányt adjon. Itália tette lehetővé, hogy nagy optikai problémáit megoldja. *Patkó Károly*, régi doktriner elveit áttörve, a reneszánsz mesterek kompozicionális világán keresztül jutott el a mindenkitől való megszabaduláshoz. Régi, nehéz, olajos színeit, tűndöklő, üde, derűsen világító tónusok váltják fel. Az Anyaság c. vászna, egymásbaolvasztott színharmóniáival, a kiállítás egyik legszebb képe. A napsütésben megváltozott színek és a képeibe vasabroncsként helyezett szigorú konstrukció teszik festményeit erőssé, szuggesztívvé. A sokszor méltatott *Szőnyi István* költői képein az olasz sfumato érzeteti hatását. Tündérien szép, zöldvilágítású Zebegeányi est c. holdvilágos képe. *Molnár C. Pál* a quattrocento bűvkörébe jutott anélkül, hogy utánérezné. Benne az új egyházi festés iránya bontakozik ki. Primitív, középkori, naiv elgondolásai alatt modern élet lüktet. Csupa újszerűség. Egyformán szép képei közül kiemeljük az Angyali üdvözlet-ét, melynek választékos színezése, finom vonalai, lírai áhítatos hangulata különösen megkapó. *Medveczky Jenő* új klasszicizmusa, Ingreshez való rokonsága, olasz eredet (Ingres is onnan merített) s anélkül, hogy individualitását elvesztette volna, különösen Bronzino és a manieristák hatottak rá. *Kontuly Béla* falképtervei Olaszország nélkül nem jöhettek volna létre. Monumentalitása, kompozíciója, opalizáló színezése mind ezt igazolja. *Kákai Szabó Györgyöt* a technikai problémák keresése, *Dex Ferencet* szentimentális poézise, *Sárkány Lorándot* precíz rajzainak szuggesztív ereje jellemzi. *Éber Anna* Szent Imre képe csupa harmatos gyengédség. *Miklós József* Monsignore Luttor-ról festett arcképe élethű. *Miskolczy Ferenc* Madonnája áhítatot keltő.

A S. Maria del Popolo templom szentélyének Guglielmo di Pietro de Marcellat által készített üvegablakjai és az Olaszországszerte található középkorvégi üvegablakok inspirálták *Árkayné Sztehlo Lillyt*. Üvegablakjain a kubizmus formai absztrakcióját érvényesíti. Az egyikben az Angyali üdvözlet lírai költészet; a másikon János lányának feltámasztása drámai. Káprázatosan ragyogóak színei, amelyeket mérszen és egyénien csoportosít egységbe. *Szuchy Ferenc* majolika Szent Imréje monumentális. Barokkosan komponált Madonnája gyengédséggel telített, finomságát eoizos máza fokozza. Ötletes korsói közül kiemeljük a Kálváriával díszítettet, melynek máza, színezése egy-

formán jól sikerült. Nagy változáson ment keresztül, rövid idő alatt *Péterfalvy Molnár Mária*, kinek ötvösmunkáin a tiszta anyagszerűség, valamint a használhatóság jut érvényre. Ornamentikája, munkáinak formája világosabb lett és egyszerűsödött. Különösen szép aranyozott ezüst kelyhe, melyen ügyesen használja ki az anyag érzéki hatását is. Ezen a kelyhén a modern párosul a romános felfogással. Nodusát Krisztus életéből vett jelenetekkel ékesíti. Zománcképei az értelmes rajz mellett, a technika biztos ismeretét is igazolják. Ezüst szentségtartója magyaros jellegű; gazdag cirádái közé szimbolikus jeleneteket komponál. Jó megoldás vörösréz szenteltvíztartója, melyet limogesi zománcképpel díszített. *Dex Ferenc* iparművészeti munkái közül gobelin tervén a Cantico del Sole áhítatos jeleneteit komponálja.

Szűtmáry István grafikai művészetére montecassinói és vatikáni kodex tanulmányai tettek mély hatást, melyeket magán megszűrve, magyaros ízt adva alkalmaz, Pater Noster-ein és Kánontábláin.

Aba-Novák Vilmos, *Istókovits Kálmán*, *Patkó Károly* rézkarcai, *Molnár C. Pál* és *Gáborjáni Szabó Kálmán* fametszetei egyaránt bizonyítják, hogy Róma felfogásukat és technikájukat nemesebbé tette.

A kiállítás sikere nemcsak a kiállító művészek dicsősége. Kétségtelenül a tudós professzor Gerevich Tiboré az érdem nagy része, ki a sok kétkedés és a kezdet ezer akadályá ellenére kitartott eszméje mellett és tudott hinni Róma nevelő és tisztító hatásában, a magyar művészet egészséges megújulásában.

A *Szinyei Merse Társaság* nyári „maradékvásárt” rendezett az **Ernst Múzeumban**. Röviden elintézhetjük. Egy jottányival sem jobb s többet nyújtó, mint a Múcsarnok idei tavaszi vásárral kapcsolatos kiállítása. Az összehordott jobbára gyenge, vagy régtől fogva, talán már a tizedik példányban ismert dolog művészi sikerre nem számíthat, sem anyagi eredményt nem várhat. A művásárló publikum, a mai nehéz gazdasági viszonyok között ha vásárol, csak jót keres. Vagy talán a jó vidékiek fogása akart lenni ez a kiállítás? Ezzel a kiállítással kár volt a Társaság nevét diszkreditálni. Sajnáljuk az egy-két jó képpel idévet Szőnyit, Aba-Novákot, Egryt, Mattyasovszkyt, Zsolnayt és Vidovszkyt.

A Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete kezdeményezésére *Erdély régi művészeti emlékeinek* kiállítása nyílt meg, április havában, az **Iparművészeti Múzeumban**.

Erdélyt a megszállók nemcsak területileg, hanem kultúrálisan is kisajátítják. Az indolens nemtörődömség, amellyel a muliban kincses Transszvániát kezelték, még meg is könnyíti a románok munkáját. Napról-napra jelennek meg publikációik, melyek a Királyhágón-túli magyar művészeti kultúrát, mint ősi románt, hírdetik a világnak. Az erdélyi sajátos ízü, kifinomodott műiparnak bemutatása fájón érzeti nagy veszteségünket a művészet terén. A kiállított anyag nem nagy. A minőség és nem a mennyiség volt a rendezők szemében első-sorban fontos.

Ötvösmunkák képezik a műtárgyak zömét, melyek közül a leg-szebb és leggazdagabb díszű az esztergomi főszékesegyház kincses-tárából való Suky Benedek XV. századbeli aranyozott ezüst, sodrony-zománkos — mely a magyar ötvösség specialitása — kelyhe. Gondos, aprólékos, finom cizellálású, gotikus munka. Nodusán kápolnácskákban Mária, Krisztus és angyalok alakjai. Kosarának virágos díszei között az Angyali üdvözlés, a Királyok imádása, trónoló Madonna, Kálvária, Pieta, Krisztus félalakja láthatók. A Suky-kehely medaillonjai-

val sok tekintetben rokon és kb. egyidős a kiállítás egyik csüngő ereklyetartója (monile), mely ékköves, áttört díszítésű, közepén vésett gyöngyház medaillonnal. Egyik oldalán reliefben az Angyali üdvözlét, a másik oldalon Krisztus alakja. Ugyancsak a primási kincstár kincse még, a kiállítás keretében bemutatott ötvöstárgyak közül, a Széchy Dénes bíboros címerével díszített gyönyörű kehely; Péchy Erzsébet címeres, datált, mesterjegyes ezüst pohara; két nagyszebeni szignált talpas pohár; valamint Hahn Sebestyén ötvös munkája (1700), Mikola László epitáfiuma, mely trébelt ezüsből készült s a donatort Krisztus keresztje előtt térdenállva ábrázolja, míg a háttérben egy város látképe látható. A XV. század első feléből való egy hegyikristályos, aranyozott, ezüstoffalatú láda. A tárlók telve az ötvösművészet legkülönbözőbb és Erdély legjava dolgaival. Az egyházi szerek mellett poharak, serlegek, kupák, tányérok, bijouteria, főleg mellboglárok, színes zománcos násfák, drágaköves pluviále-csattok, fegyverek, valamint lószerszámok.

A hímzések közül legszebbek a XVIII. századból való színes selyem, arany- és ezüstdíszes lepedőszélek. Majdnem ép egy XV. századból való zöld bársonybrokát miseruha, hímzett keresztjén, arany baldachinok alatt, szentek alakjaival.

Külön csoportot képeznek a típus szerint jól válogatott szőnyegek, melyek ugyan Anatóliában készültek, de jellegzetessé tették az erdélyi templomokat és úriházakat. Megtaláljuk közöttük az „erdélyi“-nek nevezett, élénk színű, csomózott szőnyeget, melynek keretében medaillonok, nyolcszögű csillagok, tükrében vázák, virágok tarkállanak. Mind között legérdekesebb azonban egy fehér usak, úgynevezett madaras szőnyeg, melynek bordürje felhőfoszlányos, míg közepén megfejtetlen püspöki címer és latin felírás van.

Szebbnél szebb, néha keleties ízű könyvkötések töltenek meg két vitrint.

Dr. Jajczay János